

HARRY VERHOEVEN, VAKMAN, ONDERNEMER EN BEELDEND KUNSTENAAR

Door Ivo Blanken

JEUGD EN GEZIN

Henricus, Adrianus, Johannes, kortweg Harry, Verhoeven werd op 14 november 1950 in Goirle geboren. Zijn geboorte viel dus in het eerste jaar van het decennium dat in ons land gekenmerkt zou worden door de geest van herstel en wederopbouw die na de desastreuze Tweede Wereldoorlog in brede lagen van de bevolking snel veld won. De aanvankelijke sombere vooruitzichten over de toekomst van ons land werden letterlijk weggewerkt door een forse expansie van de industrie en het door de overheid gevoerde emigratiebeleid. Omdat het kapitaal ontbrak voor investeringen in mechanisering en automatisering leidde het naoorlogse tekort aan woningen en goederen tot een forse capaciteitsuitbreiding van het bedrijfsleven op basis van handarbeid. Een methode die sterk werd gestimuleerd door de, ten opzichte van het buitenland, lage lonen.

De omschakeling van de beroepsbevolking van landbouw naar industrie schiep een arbeidersklasse waarin vakmanschap en scholing als middelen voor sociale stijging geleidelijk aan werden herkend. Tegelijkertijd stelde de expansie van de industrie nieuwe eisen aan de vakopleidingen in het nijverheidsonderwijs. Alleen al de door de regering en bedrijfsleven gevoelde noodzaak tot productiviteitsverbetering verlangde beter opgeleide werkkrachten. De gedachte dat de opleiding van vakkrachten primair de taak was van het particuliere bedrijfsleven werd weliswaar niet geheel verlaten, maar de ambachtsschool – in 1949 omgedoopt in Lagere Technische School – verwierf in korte tijd een voorname positie in het onderwijs. De cursusduur die in 1935 nog tot twee jaar was teruggebracht om de instroom van leerlingen te vergroten werd na de oorlog weer tot drie jaren verlengd, terwijl het aantal leerlingen van jaar op jaar toch bleef stijgen.

De lancering van de eerste satellieten – toen kunstmanen genoemd – in de tweede helft van het decennium brachten een schok teweeg die de technologische prestaties van de elektronische en chemische industrie spectaculair zichtbaar maakte.

Onderwijs, wetenschap en techniek vormden aan het begin van de jaren zestig de kern van een vooruitgangsgeloof dat, gesteund door een periode van aanhoudende economische groei, politiek en maatschappij sterk zou beïnvloeden.

IJver, zuinigheid en het geloof in vooruitgang waren de pijlers waarop de naoorlogse samenleving werd opgebouwd. Natuurlijk werden door het opgevoerde arbeidsethos, de telkens terugkerende loonoffers en de terughoudendheid in persoonlijke behoeftebevrediging latente spanningen ingebouwd. In de loop van de jaren zestig zouden deze op verschillende manieren tot uiting komen.

In velerlei opzicht is Harry Verhoeven een zoon van zijn tijd. Een haast onuitputtelijke ijver, Hollandse zuinigheid en doorzettingsvermogen zijn al vanaf zijn vroege jeugd eigenschappen die zijn karakter hebben gevormd. De uittocht van een aanzienlijk deel van de werkende bevolking uit de traditionele verhoudingen in een agrarische gemeenschap naar de discipline van een vrije arbeidersklasse maakte hij ten dele zelf mee. Zijn grootvader Janus was jachtopziener op het tussen Poppel en Goirle gelegen landgoed Nieuwkerk dat in bezit was van de welgestelde Belgische Albert de Meester de Betzenbroeck. Het gezin van zijn grootouders woonde hier in een van de uitgestrekte bossen te midden van een wereld van pachters, jachtterreinen, stropers en smokkelaars. Een wereld die langzaam maar zeker uiteenviel en geen houvast bood aan nieuwe generaties. In 1929 vertrok de familie uit de bossen naar de rand van Goirle waar zij een huis had gebouwd.

Harry's vader zou later, als dertienjarige, in dienst treden bij de oudste textielfabriek van Goirle, de linnen- en damastweverij W. van Enschoot & Zoonen. Na in de oorlog te zijn ondergedoken keerde hij weer bij deze firma terug. In 1948 trouwde hij met Mietje van Gool, die eveneens in de textielindustrie werkte. Na de geboorte van een dochter vestigde het echtpaar zich in een van de kleine wevershuisjes in de Kerkstraat in Goirle. Hier werden Harry en nog een zus en een broer geboren.

Harry herinnert zich zijn kinderjaren als redelijk harmonieus. De taken in het gezin waren zoals in Nederland gebruikelijk verdeeld: moeder zorgde voor de kinderen en het huishouden, terwijl vader lange dagen maakte op zijn werk. Bij thuiskomst wachtten de kinderen hem op om voor het slapen gaan nog even te spelen.

In zijn schaarse vrije tijd wijdde Harry's vader zich aan het verzorgen van allerlei dieren die de grote tuin bij het huis bevolkten. De zorg voor zijn duiven was echter meer dan een liefhebberij. Het was een passie die hem in de kringen van de duivensport niet alleen aanzien verleende, maar hem ook aantrekkelijke prijzen bracht bij de verschillende wedstrijden. De liefhebberij van zijn vader bracht Harry spelenderwijs in contact met de natuur:

Naast duiven waren ook andere dieren zijn grootste passie. Hij liet ons kennismaken met de wonderlijke wereld van de natuur. Hij liet ons zien hoe een klein pluizig kuikentje of een duifje uit het ei kwam; we hadden eendjes, maar ook varkens die achter op de plaats werden geslacht. De vier seizoenen werden beeldend vertaald via de moestuin. In het voorjaar werd de varkensmest uitgereden, de tuin omgespit (prachtig hoe de vers omgegooide grond van kleur veranderde door het drogen), het zaaien en daarna het oogsten in de zomer.(...)Ondanks de lange werkweek, de dieren en de grote tuin ging hij ook in de winter bij een groot aantal mensen op bezoek, die via hem tuinzaden bestelde. Het was altijd een 'happening' als de grote dozen uit Enkhuizen door Van Gent en Loos werden gebracht. De lekkere geur van de zaden die uit de dozen opstegen hangt nog in mijn neus.

Ongetwijfeld heeft Harry's vader geprobeerd om zijn opgroeiende zoon bij zijn eigen wereld te betrekken. Het moet dan ook een teleurstelling voor hem zijn geweest dat Harry geen belangstelling had voor de duivensport. Het ging immers niet enkel om desinteresse voor een liefhebberij, maar tevens om de afwijzing – hoe onbedoeld ook - van een sociaal verband waarin zijn vader zich thuis voelde.

Hoewel de dieren rondom het huis, de grote tuin en de omgeving volop aanleiding gaven voor spel en allerlei bezigheden, waren tekenen en knutselen bij Harry veruit favoriet. Zijn muzikale moeder die zelf ook erg handig was, stimuleerde hem daarin. Omdat haar gezondheid broos was en zij een aantal malen in het ziekenhuis moest worden opgenomen, werd die inspirerende rol af en toe door gezinsverzorgsters overgenomen.

Zijn aanleg voor tekenen kreeg al op de kleuterschool waardering. De nonnen die in het ijverige en levendige kind wel iets zagen, hadden vertederd en verbaasd opgekeken van een met plakkaatverf gemaakte schildering van de dorpsmolen. Vol trots mocht hij zijn werkstuk aan iedereen laten zien. Ook aan leerlingen van de in hetzelfde gebouw gevestigde huishoudschool. Voor de kleine Harry woog de warme belangstelling van zijn vrouwelijk publiek echter nog niet op tegen de onverschilligheid waarmee zijn vader zijn talent voor lief nam.

Dat er nog onbekende mogelijkheden in Harry staken, vonden ook de burens. Harry's moeder was in dezelfde tijd zwanger van haar oudste zoon als buurvrouw Jeanne de

Kort van haar zoon Jack. Het verschil in de geboortedata van de jongetjes zou drie dagen zijn. Deze gelijktijdigheid schiep een band tussen beide vrouwen, ondanks het grote verschil in stand en status. Jeanne Emilie Beljaars was gehuwd met dr. Wim de Kort die vanaf 1945 deel uitmaakte van de KVP fractie in de Tweede Kamer.

Daarnaast had hij zitting in de Provinciale Staten van Noord Brabant en bekleedde hij een reeks van nevenfuncties. De meeste daarvan hielden verband met zijn grote kennis van sociale vraagstukken. Op dit terrein was hij tevens fractiespecialist. Ook was hij woordvoerder inzake kwesties betreffende Suriname en de Antillen.

De band tussen de moeders en het geringe leeftijdsverschil met buurjongen Jack, zorgden ervoor dat Harry zonder schroom het grote en deftige huis van de familie De Kort kon binnengaan. Hoe vanzelfsprekend het ook was om met Jack en andere kinderen uit het gezin te spelen, het huis toonde Harry een volstrekt andere wereld dan die hij thuis had leren kennen:

Het grote huis had uiteraard veel kamers. De kinderkamer waar we speelden en waar ook door de familie werd gegeten en de chique kamer met de leren fauteuils en grote boekenkast domineerden de benedenverdieping. Heel af en toe kwamen we in de chique kamer, maar dat was eigenlijk 'verboden' terrein. Aan de muur hingen herinneringen van gebieden waarvan ik had gehoord via de Fraters op school: Suriname, Nieuw-Guinea, Curaçao, Speren, maskers en een grote schildpad. De gehele entourage stond in groot contrast met de wereld waarin ik echt woonde, maar het was wel de wereld waarin ik wilde wonen.

De welwillendheid waarmee Harry in huize De Kort werd ontvangen, viel hem ook ten deel bij de fraters van de Tarciuschool. Die positieve houding werd niet zozeer ingegeven door Harry's schoolprestaties. Hij was zeker een betere leerling dan gemiddeld, maar niet uitzonderlijk begaafd. In rekenen blonk hij uit, maar zijn taalvaardigheden waren niet beter dan voldoende. Hetgeen de fraters met genoegen zagen was zijn ijver en zijn levendige belangstelling voor de meest uiteenlopende zaken. Dat hij nogal 'veel praatte', zoals op een van zijn rapport staat aangetekend, werd als behorend bij zijn karakter geaccepteerd. Zijn visuele talent en de vaardigheid waarmee hij de waargenomen beelden in tekeningen vast wist te leggen, dwong bij zijn onderwijzers waardering af, net als zijn handigheid in het knutselen en het maken van dingen.

Het was voor de leerkrachten een teleurstelling dat Harry's ouders er niets voor voelden om hun oudste zoon na de lagere school verder te laten leren. Het pleidooi van de fraters om hem naar de HBS te sturen was tevergeefs. De vijf of zes jaren die met het doorlopen van dit schooltype waren gemoeid vonden Harry's ouders te lang. Zij rekenden erop dat hun zoon eerder een bijdrage aan het gezinsinkomen zou kunnen leveren, of financieel op eigen benen kon staan. De LTS met zijn driejarige cursus, waarna verder vakonderwijs binnen het leerlingenstelsel zou kunnen volgen, achtten zij de beste voortzetting van zijn schooltijd. Harry's vader die beseftte dat de textielindustrie langzaam maar zeker in een uitzichtloze positie geraakte, zag veel betere perspectieven voor een baan in de bouw.

Aan het begin van de jaren zestig was het spook van massale werkloosheid dat na de oorlog in vrijwel alle economische beschouwingen was opgedoken verdwenen. In plaats van met werkloosheid, kampte de industrie en vooral de bouwnijverheid juist met het tegendeel. De krapte op de arbeidsmarkt riep enkele buitengewoon ongewenste verschijnselen op. Binnen de bouw was een 'volkswagenbusjescultuur' ontstaan, hetgeen erop neer kwam dat ploegen bouwvakkers, gelokt door allerlei dubieuze toeslagen op hun loon, vele kilometers reisden voordat zij op hun werk aankwamen. De reistijd werd uiteraard betaald. Extra inkomen werd soms verdiend door overwerk dat nodig was om doelbewust veroorzaakte achterstanden in te halen. Om personeel te binden, betaalden aannemers 'zwarte' lonen uit die aanzienlijk afweken van de in het kader van de geleide loonpolitiek toegestane lonen. Voor de werknemer was de situatie in de bouw derhalve uitgesproken gunstig

WERKEN EN LEREN

Ondanks het advies van de fraters verzette Harry zich niet tegen het besluit van zijn ouders om hem naar de 2de RK LTS in Tilburg te sturen. Een school waar je praktische vaardigheden kon leren, stond hem immers wel aan. Bovendien had hij, toen er iets aan het ouderlijk huis moest worden verbouwd, zich voorgenomen om metselaar te worden. De werkzaamheden die hij geboeid volgde, hadden zo'n indruk op hem gemaakt dat ze niet uit zijn herinnering zouden verdwijnen:

De vaardigheid waarmee de metselaars de mortel spreidden en de stenen op de juiste hoogte wreven met een korte natik van de troffel, greep mij zodanig dat ik later

ook metselaar wilde worden. Vooral de stenen doorslaan met zo'n metselschap was het einde. Van diezelfde metselaars heb ik toen ook mijn eerste troffeltje gekregen, een attribuut waar ik veel mee speelde.

Het eerste voorbereidende jaar op de LTS viel hem niet tegen. Met plezier volgde hij de lessen in tekenen, kleien en andere vormen van handvaardigheid. De inleiding in de materiaalkunde die hem vertrouwd maakte met de eigenschappen van hout, steen en metaal had, in tegenstelling tot het taalonderwijs, zijn volle interesse. Die kennis stimuleerde zijn belangstelling voor technische constructies. Tegelijkertijd trainde hij – zij het onbewust - zijn analytische geest door dingen uit elkaar te halen, hun werking te doorgronden en ze weer in elkaar te zetten. Buiten de lessen nam hij deel aan hobbyclubs op het gebied van elektriciteit en biologie.

In de praktijklessen liet Harry al snel zien een kundig metselaar te kunnen worden. In zijn laatste schooljaar werd hij als beste van de LTS door zijn school afgevaardigd naar de roemruchte metselwedstrijden om de 'Zilveren Troffel'. Het lokale weekblad 'Goirles Belang' wijdde een bericht aan de eervolle uitverkiezing.

Na zijn eindexamen trad hij in dienst van het bouwbedrijf van P. Schellekens. Harry kende dit bedrijf omdat hij als lid van een metselploeg er al enige tijd op zaterdagen werkte. Schellekens die beseftte dat in Harry een uitstekend vakman stak ging onmiddellijk akkoord met een leerovereenkomst waardoor zijn nieuwe employé in het kader van het leerlingenstelsel zijn opleiding vervolgde. Op 1 september 1966, de datum van de leerovereenkomst, (hij was dus nog geen zestien jaar) begon voor hem een jarenlange inspanning om via allerlei opleidingen en cursussen zijn doel, dat steeds vastere vorm aannam, te bereiken.

De dagelijkse fietstocht, langs velden en akkers, van Goirle naar de LTS in Tilburg bracht Harry van een dorp waar iedereen elkaar kende, naar de stad. In de loop van zijn schooljaren ontging het hem niet dat het stramien van gewoontes en tradities dat in Goirle nog aan stand en status was gebonden in de grote stad veel minder dicht was geweven. Naast allerlei verlokkingen en uitdagingen waaraan hij, verstandig genoeg, voorbij ging, liet de stad ook een grote verscheidenheid aan overtuigingen en opvattingen toe. Dat gold eens te meer voor de jongerencultuur die vanaf het midden van de jaren zestig sterk begon te veranderen.

De talrijke geboortes in de eerste naoorlogse jaren hadden ervoor gezorgd dat vanaf het begin van de jaren zestig allerlei maatschappelijke voorzieningen, in het bijzonder die voor onderwijs, door de grote toestroom onder druk kwamen te staan. De spanningen die dat opriep waren er mede oorzaak van dat onder een deel van de steeds zelfbewustere jeugd een protestcultuur ontstond die zich tegen vrijwel iedere vorm van autoriteit richtte. De media-industrie bemiddelde in de verspreiding van de culturele uitingen van de verschillende en soms tegengestelde stromingen onder de jeugd. Grosso modo stond de groep van werkende jongeren tegenover studenten en scholieren. Beide groepen hadden hun eigen belangen en hun eigen culturele uitingen. De werkende jongeren behoorden veelal tot de 'vetkuiven', waren meer gezagsgetrouw en bewogen zich in hun leren jasjes lawaaierig voort op hun krachtige 'buikschuivers' van het merk Zündapp of Florett. Hun opzichtig gekapte en opgemaakte meiden achterop.

Harry voelde zich niet tot deze groep aangetrokken. Zijn sympathie ging uit naar de groep van antiautoritaire en alternatieve jongeren. Het in de ogen van de zwijgende meerderheid en de vetkuiven 'werkschuw langharig tuig' dat de voorkeur gaf aan de 'Rolling Stones', hash rookte en de heersende seksuele moraal bespote. Hun voertuig was de Puch, ook al werd die gefabriceerd in het meest burgerlijke land van Europa. Het verhoogde stuur zou later dankzij de film Easy Rider cultstatus krijgen. De Puch die Harry na ijverig sparen aanschafte was, paars van kleur. Even opzichtig als zijn shawl en vliegeniersjack. Zijn moeder die het alternatieve gedrag wel kon waarderen had hem deze uitdossing bezorgd.

De keuze voor de meer spirituele richting binnen de jongerencultuur was een stap van emancipatoire betekenis. Om op een manier te kunnen leven zoals hij die bij het gezin De Kort had gezien was, zo besepte Harry, scholing en vorming noodzakelijk. Zijn oog voor vorm en kleur, vormde weliswaar de basis voor zijn groeiende belangstelling voor kunst en cultuur, maar andere stimulansen waren nodig om concrete doelen te kunnen bereiken. Belangrijke steun en motivatie putte Harry uit de vriendschap met Wim van de Maazen een van zijn leraren aan de LTS. De relatie was begonnen met een klein incident in het klaslokaal.

Alle leerlingen vonden het een 'raar' figuur, die ook nog een opvallende vrouw had die regelmatig 'op bezoek' kwam (...) Mijn belangstelling voor kunst nam via zijn

activiteiten toe. Tijdens de praktijklessen moesten er siermuurtjes gemetseld worden. Ik stond helemaal achteraan en blijkbaar was zijn nieuwsgierigheid geprikkeld omdat hij mij al een tijdje niet had gezien. Ik zat uit een stuk steen een kopje te hakken, een activiteit waarop hij me betrapte. Ik zie zijn grote ogen en quasi boosheid nog, maar tegelijkertijd was er een verbazing die het begin zou zijn van een levenslange vriendschap.

Het was ook Wim van de Maazen die Harry stimuleerde om na het leerlingenstelsel niet de vakopleiding tot Gezel te volgen, maar de lange weg naar het leraarschap in te slaan. In 1968 begon hij met de avondcursus OBAO die leidde tot het Bewijs van Voldoende Opleiding Algemene Ontwikkeling N.O. Deze tweejarige opleiding, gelijk te stellen aan Mulo B, gaf toegang tot de leraaropleiding voor het nijverheidsonderwijs. Het niveau, het tempo en de belasting van drie lesavonden per week, konden maar weinigen aan. Dientengevolge lag voor velen de eindstreep te ver weg.

In februari 1969 en passend bij de richting die hij was ingeslagen veranderde Harry van werkgever. Tot ongenoegen van aannemer Schellekens trad hij in dienst bij het bedrijf van P. Vekemans. Bij deze 'artistieke' aannemer kon hij zich uitleven in het fijnere siermetselwerk, vaak bedoeld om het interieur te verfraaien: *Vele IJsselsteentjes en antieke tegeltjes, die nu goud waard zijn, heb ik er verwerkt in bogen, putten en gewelfsels.* Lang duurde dit dienstverband echter niet. Om aan de dienstplicht te kunnen ontkomen, was het verstandiger om bij een bouwbedrijf te werken dat actief was op het gebied van nieuwbouw; een terrein waarop Vekemans niet actief was. Als werknemer van de Goirlese aannemer Jan Houtepen kon Harry erop bogen dat hij een waardevolle bijdrage leverde aan het oplossen van de nog altijd voortdurende woningnood in ons land. Reden genoeg voor de Minister van Defensie om Harry niet alleen uitstel van de vervulling van de dienstplicht te verlenen, maar hem, na enige tijd met groot verlof te sturen. Houtepen die natuurlijk wist wat Harry in zijn mars had, zette hem vooral in bij het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden.

Ondertussen en ondanks zijn drukke leven van werken en studeren was hij verliefd geworden op Trudy Denissen; een knappe boerendochter die in Tilburg als typiste werkte. Na enige tijd wist hij haar aandacht te trekken en zag hij tot zijn vreugde zijn

gevoelens beantwoord. Na een betrekkelijk korte verkering traden de geliefden in 1972 in het huwelijk. Het paar betrok het achterhuis in de woning van zijn grootouders in Goirle. Hoewel Trudy bleef werken en zich bovendien via allerlei cursussen verder ontwikkelde, leidden de vele bezigheden van de beide echtelieden niet tot spanningen. Het wederzijdse begrip voor elkaars doelen zorgde voor stabiliteit in hun relatie.

Naarmate Harry in zijn opleiding tot leraar vorderde, nam hij steeds meer afstand van de bedrijfscultuur en mentaliteit in de bouwwereld. Uiteindelijk kon hij de beperkingen van zijn baan als metselaar niet meer verdragen. Bij het afsluiten van de basisopleiding, waarmee drie jaren waren gemoeid, besloot hij – volop gesteund door Trudy - de steigers te verlaten en accepteerde hij een baan als technisch tekenaar op een klein architectenbureau. De nieuwe baan verschafte hem het genoegen dat zijn collega's die hem vrijdags nog met 'Harry' hadden aangesproken, hem op de volgende maandagochtend met 'meneer' begroetten. Dit teken van sociale stijging woog op tegen een aanzienlijk verlies aan inkomen dat de kantoorbaan met zich meebracht.

Al heel snel had Harry het naar zijn zin en zag hij een toekomst als architect als een reële mogelijkheid.

Ik leerde er in korte tijd erg veel. De sfeer was erg familiair. Ik vond het een grote stap. Na aanvankelijk vooral met detaillering bezig te zijn geweest, zat ik al snel ook geveltjes te tekenen. Na een jaar was ik volleerd tekenaar en deed er alle werkzaamheden. In gedachte zag ik mij al als architect door het leven gaan en hoopte stiekem dat ik het bedrijf nog eens zou kunnen overnemen.

De droom van een leven als gerespecteerd, of misschien wel bewonderd architect, werd echter op een merkwaardige manier verstoord. In 1975 sloot Harry ook het tweede deel van de lerarenopleiding af. Om daadwerkelijk bevoegd te zijn om les te kunnen geven was het nog nodig om een opleiding in pedagogiek en didactiek te volgen. Harry die voor zichzelf niet aan een loopbaan in het onderwijs dacht, speelde met de gedachte om de betreffende cursus niet te volgen en zich aan de Academie voor Bouwkunst verder in het architectenvak te bekwamen. Op een avond in het begin van de zomer kwam Wim van de Maazen hem in Goirle opzoeken. Zijn vriend was per fiets vanuit Tilburg aangekomen, hetgeen het belang van zijn bezoek

onderstreepte. De boodschap die Van de Maazen bracht, kwam erop neer dat er een mogelijkheid bestond om de voor de lesbevoegdheid verlangde opleiding in dagstudie te volgen. Kandidaten die tot deze opleiding werden toegelaten zouden een toelage ontvangen die gebaseerd was op het salaris van een leraar met 29 uren. Er was wel enige haast geboden omdat de mogelijkheid tot aanmelding de volgende dag zou worden gesloten. Ook moest Harry ermee rekenen dat, vanwege het geringe aantal beschikbare plaatsen, een selectieprocedure zou worden gevolgd. De hechte vriendschap, de inspanning van de fietstocht, de zomeravond, of de overtuigingskracht van Wim van de Maazen, het is niet duidelijk wat precies de doorslag heeft gegeven. Hoe dit ook zij, ondanks zijn plan om als architect door het leven te gaan, meldde Harry zich de volgende dag voor de opleiding. Met de veronderstelling dat hij toch niet zou worden geselecteerd, hield hij zichzelf voor de gek.

De toelating tot de dagopleiding veroorzaakte een innerlijke tweestrijd. Indien hij van zijn uitverkiezing gebruik zou maken, betekende dit immers een volgende stap in de richting van het leraarschap. Een beroepsperspectief dat hem in feite niet bijzonder aantrok. Tegelijkertijd raakte de architectenwereld uit het zicht. Volgens zijn zeggen hakte hij 'met tranen in de ogen' de knoop door en nam hij ontslag bij het architectenbureau.

Vanaf 1 Augustus 1975 werd de voormalig metselaar full time student. Opnieuw trof hij een docent die hem door onbekende en zelfs onvermoede gebieden van kennis leidde. Met stijgende belangstelling nam hij kennis van fundamentele psychologische inzichten en leerde hij een en ander over de verschillende fases in de cognitieve ontwikkeling van kinderen en adolescenten. Het waren hoofdstukken die 'haaks stonden' op de kennis die hij in jaren van studie had verworven. De treurnis over zijn verloren toekomstdroom ebde dan ook al snel weg.

Als dagstudent die drie dagen per week onderwijs genoot en twee dagen op een school hospiteerde, hield Harry nog tijd over om in de avonden ook nog de akte Nc (metselen) te behalen, als aanvulling op de al behaalde Nijverheidsakte bouwkunde. Daarnaast vond hij ook nog de gelegenheid om zich bezig te houden met schilderen en het maken van allerlei objecten.

Na het voltooien van de leraaropleiding zocht Harry een baan in het nijverheidsonderwijs. Het viel overigens niet mee om ergens een vacature te vinden

die hem aanstond. Uiteindelijk accepteerde hij een aanstelling als metselleraar aan een school voor Individueel Technisch Onderwijs (ITO) in Valkenswaard. De leerlingen in het ITO waren in vergelijking met hun leeftijdgenoten op de LTS doorgaans minder begaafd of vertoonden problematisch gedrag. Toch wist hij te bereiken dat zijn leerlingen bij de wedstrijden om de 'Zilveren Troffel' goede prestaties leverden.

VAN LERAAR TOT COÖRDINATOR

Na zijn benoeming aan de Don Bosco school in Valkenswaard, verhuisden Harry en Trudy naar Dommelen. Het leraarschap was een respectabele positie die Harry in ieder geval gedurende enige tijd met trots vervulde. Dat wilde echter niet zeggen dat hij nu op zijn lauweren ging rusten. Het indertijd verworpen plan om zich aan de Academie voor Bouwkunde op hoger niveau verder te ontwikkelen, kreeg nu concreet gestalte door zich in te schrijven aan de Academie voor Beeldende Vorming in Tilburg. Wim van de Maazen, die zelf juist aan dit instituut was afgestudeerd, had Harry aangeraden om voor Tilburg te kiezen omdat die opleiding tot Middelbare Onderwijsakten leidde. De pas afgestudeerde leraar metselen volgde dit advies op en schreef zich in voor de studierichting handvaardigheid. Gedurende de komende zeven jaren waren daarmee zijn avonden gevuld.

De lessen aan de Academie leerden hem te denken en te praten over beeldende kunst. Zijn gave om de dingen 'te zien' werd nu verrijkt met het theoretisch gereedschap om het waargenomen beeld kritisch te beschouwen. Het liet hem dieper doordringen in de kunst, hetgeen hem niet tot kunstcriticus maakte, maar juist zijn eigen activiteit als beeldend kunstenaar stimuleerde.

De daarop volgende jaren waren voor Harry jaren van werken en studeren. In de kostbare vrije uren schilderde hij of hield zich op andere manieren bezig met kunstzinnige activiteiten. Scheppende activiteit die Harry nog altijd graag met het woord 'knutselen' betitelt. Trudy stimuleerde hem, zonder haar kritische blik te verliezen. Na hun verhuizing naar Dommelen had Harry het achterhuis waar zij hadden gewoond als 'atelier' aangehouden.

In een van de laatste dagen van 1977 werd het evenwichtige en harmonieuze leven ruw en onverwacht verstoord. De blijde gebeurtenis van de geboorte van hun dochter, veranderde in het inktzwarte tegendeel toen werd vastgesteld dat het kind

zeer ernstig was gehandicapt en haar overlevingskans somber moest worden ingeschat. Het intense verdriet over het lot van het kind vormde jarenlang een zware belasting voor beide echtelieden die echter gezamenlijk kon worden gedragen; ieder op zijn eigen wijze. Groot was de vreugde toen enkele jaren later een tweede kerngezonde dochter werd geboren. Het noodlot zou nochtans bij het derde kind opnieuw toeslaan.

In 1979 werd in Nederland een nieuwe opleiding gestart die de Mammoet-kloof tussen het Lager en Middelbaar Beroepsonderwijs moest dichten: het zogenoemde Kort Middelbaar Beroepsonderwijs (KMBO). In de regio de Kempen werd in Bladel een KMBO afdeling voor beroepen in de bouw gevestigd. Ofschoon Harry niet veel zag in deze enigszins kunstmatige opleidingsvorm die bovendien ten dele concurreerde met het leerlingenstelsel, nam hij in het begin van de jaren tachtig het initiatief om het KMBO onder de brengen in de barakken die tevens als huisvesting dienden voor zijn eigen ITO afdeling. Het initiatief was hem ingegeven door de dreigende mogelijkheid dat de kleine ITO vestiging op den duur ondergebracht zou worden in de grote LTS in Valkenswaard. Vanwege de weinig geïnspireerde houding van een aanzienlijk deel van het docentencorps was de onderdompeling in de massaliteit van de grote school voor Harry een schrikbeeld. Door de komst van het KMBO naar de ITO vestiging zou een aparte onderwijslocatie ontstaan die, ook in de ogen van het LTS bestuur, bestaansrecht had. Het KMBO bestuur ging akkoord met een verhuizing omdat het meer centraal gelegen Valkenswaard aantrekkelijker was dan het kleine Bladel.

Om de samenwerking te effectueren werd Harry tot locatiecoördinator benoemd. Een deel van zijn taken kwam daardoor op het terrein van het KMBO te liggen. Omdat dit onderwijs ook moest voorzien in praktijkervaring diende de opleiding te kunnen beschikken over voldoende stageplaatsen. Om hierin te voorzien benaderde Harry de bouwbedrijven in de regio. In het hernieuwde contact met het bedrijfsleven, raakte hij tevens op de hoogte van de problematiek die het leerlingenstelsel in een stagnerende economie met zich meebracht.

De opleiding van vaklieden behoorde al vanaf de Middeleeuwen tot de taken van het bedrijfsleven. In de kern is dat nog steeds zo, zij het dat de bemoeienis van de overheid vanaf het einde van de 19de eeuw sterk is toegenomen. Dit gold met name voor de financiering, van het leerlingenstelsel waardoor een fors deel van de aan de

opleiding verbonden kosten via subsidies werd vergoed. Desondanks kwam de opleiding tot vakman via het leerlingenstelsel in tijden van economische malaise in problemen. De directe binding van het stelsel aan de arbeidsovereenkomst had tot gevolg, dat een leerling zijn opleiding niet kon vervolgen indien hij werd ontslagen en daardoor werkloos werd. In 1980 trof dit lot meer dan 700 leerlingen. Daarnaast konden in dat crisisjaar honderden schoolverlaters in de bouw geen werk vinden en derhalve niet aan een opleiding beginnen.

In de moeilijke situatie aan het begin van de jaren tachtig, zochten bouwbedrijven in verschillende regio's van het land naar een oplossing. Een gemeenschappelijke inspanning om de opleidingsproblemen op te lossen, lag min of meer voor de hand. Zoals het bij collectieve economische actie in de regel het geval is, namen de grotere bouwbedrijven het initiatief.

In februari 1983 besloten negen grote bouwbedrijven in en rond Eindhoven om in de Regionale Opleiding Bouwbedrijven Oost Brabant (ROBOB) samen te werken. De leden van dit samenwerkingsverband verplichtten zich om jaarlijks drie leerlingen op te leiden. Indien de werkplek van een leerling bij een der bedrijven zou moeten vervallen, zouden de overige bedrijven de betreffende leerling een plek bieden. Een jaar later kreeg dit haast informele verband rechtspersoonlijkheid door de oprichting van de Stichting Samenwerkingsverband Praktijkopleidingen Bouwnijverheid (SSPB Eindhoven).

BOUW EDUCATIE GROEP EN 'TECHNIEKHUIS

In de loop van 1987 sloot Harry zijn studie aan de Academie voor Beelden Vorming af. De artistieke vorming opende nieuwe mogelijkheden die hem nog verder weg voerden van het onderwijs dan al door zijn werk voor het KMBO het geval was. Binnen het onderwijs, zo besepte hij, lagen voor hem onvoldoende carrièrekansen. Daarom richtte hij zijn blik in een nieuwe richting. In het voorjaar van 1988 solliciteerde hij bij de SSPB Eindhoven die een opleidingscoördinator zocht. Ervaring met de bouw en het onderwijs waren een pre, zo vermeldde de advertentie. Het bestuur koos hem uit een groot aantal reflectanten, maar niet dan nadat een tweetal jongere bestuursleden hem tactisch hadden verzocht om eens naar de kapper te gaan en zo mogelijk een colbert aan te schaffen. Zijn lange en modelloze haren, evenals zijn nonchalante kleding waren overblijfselen uit een periode die al vele jaren achter hem lag. Het is merkwaardig dat hij zich wel druk maakte over het verlies aan

status van leraren, maar het onverzorgde voorkomen van vele van zijn collega's niet zag als symbool van de teloorgang van waardigheid en gezag.

In de wetenschap dat zijn haren, net als bij de Bijbelse Samson, weer zouden aangroeien, betrok hij, kortgeknipt, zijn kleine kantoor in Eindhoven. Binnen korte tijd stelde hij vast dat de organisatie zich sinds haar oprichting in 1984 amper had ontwikkeld. Bij alle nadelen hield dit ook het voordeel in dat Harry de organisatie vrijwel geheel naar zijn eigen inzichten en opvattingen kon opbouwen. Een belangrijk eerste initiatief was de oprichting van een professionele werkplaats waar leerlingen met een achterstand in de praktijk konden worden bijgeschoold. Een wellicht nog belangrijkere functie was het om werk te kunnen bieden aan leerlingen die tijdelijk niet bij een van de aangesloten bedrijven geplaatst konden worden. Met tact en beleid wist Harry het stichtingsbestuur voor het plan van een goed ingerichte werkplaats te winnen. Na een eerdere optie werd in Veldhoven, met medewerking van de gemeente, een nieuw gebouw gerealiseerd waarin naast de gewenste werkplaats en de noodzakelijke kantoren ook ruimte was voor uitbreiding van de activiteiten. Tot die activiteiten rekende Harry in de eerste plaats het onderwijs aan volwassenen.

Binnen dat nieuwe gebouw had ik ook een klaslokaal gepland om volwassenen bij te scholen. Ik was overtuigd van de noodzaak van volwasseneneducatie. Maar dan wel op niveau. Dus geen tochtige of maffe lokalen. Een slechte stoel en een erbarmelijk bakje koffie uit een automaat. Maar een goed geoutilleerde ruimte met de gewenste voorzieningen waar iemand die de hele dag heeft gewerkt prettig les kan volgen. Op dat moment was het geen aandachtspunt bij de bouwbedrijven, maar ik voelde dat dit nog wel zou komen. Het bleek een schot in de roos.

In de daaropvolgende jaren kreeg het opleidingscentrum een steeds duidelijker bedrijfsmatig karakter. Dat gold niet alleen voor de interne organisatie, maar ook voor het aanbod dat het centrum voor de bouwwereld ontwikkelde. Al na twee jaar waren er grote uitbreidingen nodig voor de huisvesting van her- en bijscholingscursussen. Het aantrekken van andere disciplines, zoals de opleiding voor installateurs en die voor tegelzetter, waren niet alleen in kwantitatief opzicht een vernieuwing. Gepaard aan de uitbreidingen zorgde Harry er in de onderhandelingen met de gemeente

Veldhoven voor dat hij ook het grondbezit van het centrum tegen schappelijke prijzen kon uitbreiden.

De gunstige ontwikkeling van het centrum en het toenemende bedrijfsmatige karakter leidde in 1997 tot een ingrijpende wijziging van de organisatie. Onder invloed van inspirerende bestuurders werden de activiteiten uit de stichtingsvorm gehaald en in plaats daarvan kwam een structuur met besloten vennootschappen. De overkoepelende holding kreeg de naam Bouw Educatie Groep. Harry trad vervolgens in dienst van zijn eigen BV Eyckehorst die tevens tot bestuurder van de holding en de werkmaatschappijen werd benoemd.

Drie jaar later was het gebouw al te klein geworden. Dankzij de winst op de verkoop van het pand en het grondbezit kon op het aanpalende terrein een nieuw centrum worden gebouwd.

Het werd een buitengewoon fraaie locatie, waarin de samenhang tussen de verschillende disciplines in de bouw nog sterker naar voren kwam. De opleidingen werden uitgebreid met die voor dakdekkers en interieurbouwers. Het aantal leerlingen was gestaag gegroeid en beliep nu meer dan 200.

Hoe fraai het centrum ook was, het zou al spoedig moeten wijken voor de oprukkende industriereus ASML die het terrein graag wilde hebben om nieuwe uitbreidingen aan zijn complex te kunnen toevoegen. Als een goed ondernemer zag Harry snel in dat verkoop aan ASML en de noodzaak om elders weer opnieuw te beginnen onverwacht prachtige kansen bood.

De opbrengst van de verkoop aan ASML en een financiële overeenkomst met het ROC dat bereid was om een aantal opleidingen in het nieuw te bouwen centrum onder te brengen, stelden Harry in staat om zijn concept van een technologiecentrum uit te werken en te concretiseren. Dit concept betrof niet alleen de bouw en de inrichting van een complex van vier gebouwen, maar ook de inhoudelijke kant die uit een aantal gedachten en opvattingen was opgebouwd. Zo was de overeenkomst met het ROC (later Summa genoemd) een belangrijke stap in de wens om praktijk en theorie bijeen te brengen. En wel in een omgeving waar opleiding en arbeidsmarkt elkaar konden ontmoeten. Daarnaast was er de wens om voor een breed publiek de geschiedenis van het bouwen als een fundamentele menselijke activiteit op museale wijze tentoon te stellen. Onder deze pijlers van het inhoudelijke concept ligt een spirituele basis die is opgebouwd uit Harry's opvattingen over techniek, als de

activiteit waarmee de mens probeert om de natuur naar zijn hand te zetten, over vakmanschap en over schoonheid. Het merendeel van deze gedachten heeft hij, zij het niet systematisch, uitgewerkt in zijn boek *De verwondering van het maken*. Dat hij in 2007 publiceerde.

Met de eigenaar werd Harry het eens over de aankoop van een groot terrein aan de Kempenbaan die het industrieterrein De Run doorsnijdt. Naast het etablissement van Bakkerij Verhoeven (what is in a name) verrezen in ruim anderhalf jaar de gebouwen voor het ROC en de praktijkopleidingen voor 14 verschillende beroepen op het gebied van bouw, infrastructuur, installatie- en elektrotechniek. Het bijzonder vormgegeven hoofdgebouw dat de naam *'techniekHuys* draagt, bevat een aantal vergaderzalen, inclusief een klein auditorium, een bedrijfsrestaurant en een reeks kantoorruimtes die aan bedrijven uit de wereld van bouw en opleidingen zijn verhuurd. Op de begane grond, aansluitend op een magnifieke foyer is een ruimte gereserveerd voor het bouwmuseum dat, hoewel nog in ontwikkeling, zich nu al zelfbewust *Nederlands Bouwmuseum* noemt.

De bezoeker van het 'techniekHuys wordt onherroepelijk verrast door de esthetiek van het gebouw. De gebruikte natuurlijke materialen, de milde kleuren en vormen, contrasteren met het gangbare beeld van techniek als koud en afstandelijk. Zijn interesse zal al snel worden gewekt door de architectonische verwijzingen naar historische bouw- en kunststijlen. De blauwe tegeltjes in de hal herinneren via de 19de eeuwse architect Pierre Cuyper aan de verdwenen Griekse stad Pergamon. De glas in lood ramen van de kunstenaar René Smeets symboliseren de eeuwenlange invloed van het katholicisme; een culturele bron waaruit Harry niet alleen in zijn jeugd als misdienaar wist te putten. Even verderop hangt een kleurrijk hedendaags kunstwerk: een oversized werkbroek. Een statement dat nog eens duidelijk maakt dat de moderne machinale wereld niet zonder het vakmanschap van het handwerk kan.

Het 'techniekHuys is in zekere zin een weerspiegeling van Harry's identiteit. De intuïtieve manier waarop stijlen worden geciteerd is die van de beeldend kunstenaar, het bewonderenswaardige gebruik van kleuren en materialen in een perfecte afwerking is het werk van de vakman. De doelmatigheid van het gebouw en zijn voorzieningen verraadt de hand van de ondernemer.